

Na putu za Foču (priča)

hkv.hr/hkvpedija/proza/29013-m-stojic-na-putu-za-focu-prica.html

March 25, 2018

»Drugarice, naredne nedelje ideš za Gacko. Premještena si.«

»Stanite. Kakvo Gacko? Otkada sam ja to premještena? Nitko mi ništa nije rekao, a nije bili ni kakvih primjedbi na moj rad.«

»Ništa ja ne znam. Ja samo radim svoj posa. Tako odlučeno.«

»Ma... Sve i da hoću sljedećeg tjedna ne mogu nikamo. Moram...«

Reka sam šta sam ima reć. Ti kako oćeš.«

Udaljio se Ranko niz hodnik. Mara je ostala otvorenih usta, zbrkanih misli. Ništa joj nije bilo jasno.

Što da učini, majko mila!? Kako to da za nju odjedanput nema života na ovoj strani Hercegovine? Što se zapravo zbiva? Puno još pitanja, odgovora nikakvih. Komu se tako silno zamjerila da mora na put, križni put? I što sa snovima o udaji? Već je počela pomalo spremati i ruho, bit će kasno za to kad naiđe njezin vitez. Tada će trebati brzo djelovati, predati se svom puninom novom iskustvu života.

Pribila je nos uz prljavo staklo autobusa. On je brektao i mučio se u svladavanju i manjih uzvisina, kako ne će uz ove u dubini planine. Bojala se okolnih šuma, snijega, naroda koji obitava u ovim predjelima. Kako li će je primiti? Ona je iz ustaških krajeva, a oni... Pogledala je niz autobus. Jad i bijeda na putovanju s njom. Jesu li im muke iste ili to ovisi od toga na kojoj si strani povijesti? Rat nije tako davno završio, rane su bile još svježije. Stresla se i od umora, i od strepnje, i od muke, i od... Brektao je autobus žureći u jugokomunističku svijetlu budućnost. Ako će biti ovakva... Nije dovršila misao.

Trebalo joj je dosta umješnosti dok je otkrila razloge svoga premještaja. Susjeda Veselka tužila ju je komitetu. Nazivala je »Hvaljen Isus i Marija« kad bi ušla u učionicu. Ali to jednostavno nije istina. Nije da ja to ne volim, samo znala sam da se to u jugokomunizmu ne smije raditi. Molila sam se skrivečki Bogu, sjećala se što mi je baka neprestano govorila. Mora se uvijek ostati čovik, sve ovo će proći jednoga dana. Kad dođemo pred Božje lice, pitat će nas jesmo li to znali. Da, je li to znala? Valjda jest. Da nije, ne bi sada bila ovdje. Umjesto toga postala bi ravnateljicom škole iz koje dolazi, jer je bila najbolja učiteljica u njoj. Svi su joj se divili.

Stali su kraj neke gostionice. Bila je puna gorštaka kao šipak zrna. Pilo se, pušilo, psovalo. Nije to bio njezin svijet. Izmakla se u stranu da ostane svoja.

»Devojko, dalek je još put. Osveži se malo. Vidim da ti je sve ovo strano. Ali, naviknut ćeš se, nismo mi baš takvi kakvi izgledamo. Narod je uvek narod, koje god vere i nacije bio.«

Još je nešto govorila osoba kraj nje, nije dobro čula. Pa da, to je ona sa sjedala blizu njenog. Mogla bi joj možda biti vrsnica. Zapazila ju je zbog toga tijekom putovanja. Imala je nošnju potpuno drukčiju od njene. Gledajući je polako je ulazila u taj novi svijet, barem joj se tako činilo.

Mara ja uzdahnula. Nasmiješila se kratko nepoznatoj suputnici. Ona joj je uzvratila na sličan način. Je li i ovo prst Božji koji ju prati u posljednje vrijeme unatoč svemu?

I dalje je držala opravdanom četvorku koju je dala Veselkinu djetetu. Nije znalo bolje i gotovo. A njezina sestra Katarina je znala. Puno bolje. Zbog toga sam joj morala dati peticu. Da ne bih pogriješila, da me ne bi netko optužio da je štitim, u dvojbenim okolnostima znala sam joj dati manju ocjenu. Drugima bih, pak, tada dala veću. I onda Veselka zbog tih nesretnih ocjena optuži mene u komitetu? Tko bi rekao da će na to spasti? Ljudi su stvarno nepredvidljivi, kao vrijeme u proljeća. Pa ipak na kraju dođe sunce. Doći će i sada, mora doći.

Bogu hvala da nije završila u tom selu, seocetu, skupini kuća što li, daleko tamo u brdima iza Gacka. Da ne bi one nepoznate žene, tko zna što bi od nje bilo.

Vratiše joj se slike s gatačke tržnice. Prvi put u tom gradu, prvi put susret s jednom takvom kulturom. Morala je pitati za daljnji put.

»A šta ćeš ti tamo tako mlada?«

»Učiteljica sam, tamo su me premjestili.«

»Slušaj ti, tamo ti nema ni pošte, ni milicijske stanice, ništa. Ako ćeš mene slušati, ne idi tamo ni za živu glavu. Ni mi odavde tamo rado ne idemo, a ti nisi naša. Vrati se ti svojoj majci dok još ima vremena. Jednostavno mi te ža.«

Dirnule su ove riječi ono nešto odlučujuće u njoj. Dosta, stvarno dosta. Ne će oni nju tako ponižavati. Zahvalila se i odmah stala tražiti kako nazad.

Majka se čudila njezinom brzom povratku. Nije puno pitala, već je previše događaja, strašnih događaja, proletjelo kroz njezin život u posljednje vrijeme. Neka je kći tu, nekako će se preživjeti bez i tog posla u školi. Naučile su one raditi. Ako je u neimaštini mogla dobro svladati školu, moći će i drugo. Sve bi bilo lakše da se Pavo vratio s Križnog puta. Ali nije. Pozobao ga rat, kažu negdje u istočnoj Slavoniji. Tu su

ga vidjeli zadnji put. Dotle je uspio stići, a onda su ga mlatili vilama u nekom njiovom selu i vjerojatno je tu osta. A ne mere se pitati, ni govorit da je uopće bija živ. Ovi pobidnici su potpuno nemilosrdni.

Mara je ujutro podranila. Pravec u općinu. Sjela je pred ured u kojemu su »drugovi i drugarice« odlučivali o njezinoj sudbini. E, ne će! Samo da Stanko iziđe iz ureda i ući će ona. Vjerojatno su i njemu napravili kakvu smicalicu pa se bori.

»Šta's ti ovdje. Zar nisi u školi?«

Todor ju je gledao blagonaklono. Mogao se dobro s njezinom obitelji, nekako su imali slične poglede na život iako su im nacije, vjera bili različiti.

»Želim napustiti učiteljski posao.«

Iznenadio se. »Zbog čega?«

Uzdahnula je. Kratko mu je ispričala što joj se događalo u posljednje vrijeme. A njegovo se lice sve više smrkavalo. Kada je dovršila, ustao se žurno, rekao joj da pričeka i uhvatio za kvaku ureda.

»Stani...«

Bilo je potpuno kasno. Todor je ušao unutra bez kucanja, bez provjeravanja ima li već netko tamo. Ubrzo je začula galamu. Stavila je ruke na uši. Nije joj se dalo slušati. Glavu je naslonila na koljena, kao da će je to zaštititi od ovog surovog svijeta.

Netko ju je grubo kuckao po leđima, ali dobrohotno.

»Ideš u Foču. Nisam ništa bolje mogao postići. Neki glavešina im je naredio da te moraju maknuti i njima nema druge nego slušati. Ali sam tražio da uz školu bude barem još pošta, milicijska stanica, po mogućnosti kakva ambulanta. Ima još puno budala koje misle da rat i dalje traje. Pa ti dodijeliše Foču. Snaći ćeš se ti, i tamo je Jugoslavija.«

Prešutjela je spominjanje Jugoslavije, a na svemu ostalom mu je zahvalila. Prošla ju je barem nakratko želja za ostavljanjem učiteljskog poziva. Temeljito će o svemu promisliti kod kuće kad se naspava, smiri živce, pomoli Bogu. Ne će je tek tako prelomiti, ne će.

Koliko još ima do te Foče? Nije znala. Znala je samo da je to njezin novi dom. Pa dokle bude trajalo. A autobus je brektao, brektao.

Miljenko Stojić